
JÁNK ISTVÁN

A HELYESÍRÁS-TANÍTÁS HELYE ÉS SZEREPE A NYELVTANÓRÁN ÉS AZ ISKOLÁBAN

1. Bevezetés

Míg egyesek a helyesírás szerepének rendkívül nagy jelentőséget tulajdonítanak, addig mások kevésbé vélik fontosnak, sőt esetenként egyenesen semmibe veszik az írásban történő szabálykövetést. Az anyanyelvi nevelésben – a magyarórák mellett sok más iskolai szintéren – szintén előkerül ezen kettős (mindazonáltal kontinuumjellegű, mint általában mindenféle attitűd) viszonyulás tanári és tanulói oldalról egyaránt. Ám nem pusztán arról van itt szó, hogy egy-egy diák vagy egy-egy pedagógus tud-e helyesen írni vagy sem; a helyesírással kapcsolatos problémák és kérdések jóval túlmutatnak a helyesírási szabályzat követésének vagy megszegésének dichotóm felfogásán, ugyanis erőteljesen összefüggnek többek között a nyelvi háttérrel, nyelvi ideológiákkal vagy épp a nyelvi attitűdökkel. Méghozzá sokkal szorosabban, mint például az intelligenciával, és sokkal szorosabban, mint ahogy azt általában a nyelvhasználók feltételezik.

Jelen munka olyan kérdésekre és dilemmákra fókuszál, amelyek talán némileg más megvilágításba helyezik a helyesírás tanítását, szerepét, illetve bizonyos tekintetben annak súlyát. Természetesen nem a helyesírás fontosságának a megkérdőjelezése a cél, hiszen – attól függetlenül, hogy mennyire tartjuk lényegesnek a helyesírási szabályok betartását – a helyesírásunk kétségtelenül befolyásolja a megítélésünket, előnyök és hátrányok forrása lehet, akárcsak a nyelvhasználatunk. Ennek tudatában pedig rendkívül lényegessé válik nemcsak az, hogy mit tanítunk a témát illetően, hanem az is, hogy hogyan tanítjuk azt: mennyire vesszük figyelembe az egyéni különbségeket, milyen (nyelvi) ideológiákat működtetünk az erről való gondolkodásunk során.

A tanulmány a helyesírás anyanyelvi órákon betöltött szerepének tisztázásán túl arra igyekszik felhívni a figyelmet, hogy a helyesírás – amennyiben nem a helyén kezeljük – jelentős mértékben torzíthatja az értékelésünket. Mindezt néhány valós, hétköznapi nyelvhasználóktól származó példaanyaggal igyekszik alátámasztani, hangsúlyozva, hogy a látszat sokszor csalóka, így könnyen előítéletességhez és hibás értékeléshez vezethet. Ebből kifolyólag a tanulmány néhány lehetséges megoldást, javaslatot is ismertet a téma kapcsán.

2. A helyesírás és a Nemzeti alaptanterv

A hazai kerettantervekben és a 2020-ban módosítottak címkézett, valójában azonban teljesen új Nemzeti alaptantervben (vö. Jánk 2020; H. Tomesz 2020) nem csekély szerep jut a helyesírásnak: mint témakör és mint elérendő cél, elsajátítandó ismeret, készség számos helyen és formában egyaránt megjelenik a szabályozó dokumentumokban.

A Nemzeti alaptantervben (2020: 301) a magyar nyelv és irodalom műveltségterület céljai között másodikként szerepel, hogy „a tanulók nyelvi megnyilatkozásai megfeleljenek a magyar nyelvhelyesség, illetve helyesírás szabályainak”. Szintén a nyelvhelyességgel összekötve, pontosabban összemosva jelenik meg a helyesírás több évfolyamon, egy-egy témakörhöz (pl. anyanyelvi kultúra, anyanyelvi ismeretek) rendelt átfogó célként vagy elvárt tanulási eredményként. Azonban azt – ahogy a 2012-es tantervi előd is – nagyvonalúan elhallgatja az új tanterv, hogy mit ért nyelvhelyesség alatt, annak ellenére, hogy hétszer is szerepel a dokumentumban. Ez ezért rendkívül problematikus, mert a nyelvhelyesség értelmezése alapvetően kétféle úton lehetséges. Az egyik a hagyományos nyelvművelői felfogás szerinti interpretáció, ami szerint a nyelvben, illetve a nyelv különféle változataiban léteznek olyan nyelvi formák, amelyek eredendően jobbak, helyesebbek, mint más formák. A másik lehetőség, hogy a nyelvhelyességet az adott szituációnak megfelelő nyelvhasználatként fogjuk fel, vagyis figyelembe vesszük az adott kontextust. A probléma az első felfogással van, mivel ez az előíró és egyben felcserélő szemléletmód nyelvészeti-ileg megalapozatlan, anyanyelv-pedagógiai szempontból pedig meglehetősen kártékony, a személyiségfejlődést gátló hozzáálláshoz, tevékenységhez nyújt legitimációs alapot (vö. Kontra 2001; Jánk 2019).

A preskriptív-felcserélő szemlélet megjelenésének esélye fokozottan érvényes a nyelvhelyesség helyesírással történő összemosásának esetében (vö. Ludányi 2017). A nyelvhasználóknak egy jelentős része ugyanis úgy vélekedik, hogy ami a helyesírási szótárakban (vagy nyelvtankönyvekben, nyelvhelyességi kiadványokban) van, követendő a beszédben is, vagyis, hogy a helyesírás az alapja a nyelvhelyességnek, az előbbi határozza meg az utóbbit. Vagyis azt legitimálja, hogy az embereknek elő kell írni, hogy hogyan használják a nyelvet (szóban és írásban egyaránt). Erre pedig ráerősítenek a tanterv szerzői az olyan megnyilvánulásokkal, mint például a 308. oldalon található instrukció: „társai és saját munkájában a tanult formáktól eltérő, gyakran előforduló helyesírási hibákat felismeri és javítja”.

A fenti elvet követők és megfogalmazók jó eséllyel nincsenek tisztában azzal, hogy a gyerekek között jelentős különbségek vannak általánosságban és nyelvi értelemben is. Ezek a nyelvi különbségek kihatással vannak többek között a gyerek helyesírási „teljesítményére”. Nemcsak abban van különbség, hogy mennyire fogékonyak ezekre a szabályokra vagy mennyire motiváltak azok megtanulásában, hanem abban is, hogy milyen nyelvi alapjuk van hozzá.

3. A helyesírás és a nyelvjárási háttér

Az iskolában, azon belül különösen a magyar nyelv és irodalom órákon a nyelvi szocializáció, s az annak nyomán elsajátított nyelvi tudás (ismereteket, képességeket és készségeket egyaránt beleértve) elemi jelentőséggel bír. Az a nyelvi háttér, tudás, amit a gyermek magával hoz, az iskolai, majd később az életben történő érvényesülés egyik legfőbb alapjává válik az évek alatt. A különféle értékelési eljárásokkal – a szóbeli feleletek esetében különösen – nem a valódi tudást vagy az eredetileg mérni-értékelni kívánt tudást értékelik a pedagógusok, hanem leginkább a nyelvi jegyeket, s a standardnak való megfelelést (I. Jánk 2019). Nincs ez másképp az írásbeli produktumok értékelése során sem, legfőképp a helyesírásra vonatkoztatva.

Az elmúlt évtizedekben viszonylag csekély számú magyar kutatás foglalkozott a nyelvi háttér és a helyesírás összefüggéseivel bármilyen tekintetben. A legjelentősebb ilyen irányú munka Kiss Jenő nevéhez köthető, aki a 90-es években végzett longitudinális vizsgálatot a rábaközi Mihályiban tanuló diákok körében. Kiss (1999) kutatásában az olyan helyesírási hibákra fókuszált, amelyek egyértelműen a tanuló nyelvjárásából eredeztethetők (pl. felső nyelvállású hosszú magánhangzók rövidülése [*ut* – *út*], mássalhangzók magánhangzóközi és szó végi kettőződése [*pirossan* – *pirosan*]). Ezeket a helyi nyelvjárási sajátosságok összegyűjtése és kiválasztása után tanulói fogalmazások elemzésén keresztül vizsgálta. A kutatásból az derült ki, hogy a nyelvjárásfüggő (nyelvjárási háttérrel összefüggő) helyesírási hibák száma a vizsgált tanulóknál átlagosan 34% volt (ugyanaz tíz évvel korábban az ötödik osztályban 51%, míg felsőbb évfolyamoknál nagyjából 15–17%).

Ugyanezt a módszert és elméleti kiindulópontot használva egy 2008-as kutatás (Boda 2011) megerősítette Kiss eredményeit. Ebben a vizsgálatban a közép-dunántúli–kisalföldi nyelvjárási régióban található Pápa általános iskola és gimnáziumi tanulói, illetve az ő fogalmazásaik képezték a vizsgálati mintát. A nyelvjárási eredetű hibák aránya ebben az esetben 60% és 82% között mozgott évfolyamtól függően. Mindezt megerősíti Parapatics Andrea nyelvjárási eredetű helyesírási hibákat tartalmazó példaanyaga, amit ugyanebben a nyelvjárási régióban gyűjtött egy évtizedes tanári pályafutása alatt a tanulók munkáiból (Parapatics 2020: 45–51).

Ugyancsak a nyugat-dunántúli nyelvjárási régió területén élő 8–12 éves tanulók írásbeli produktumait vizsgálta Koós Ildikó, méghozzá nyolc település bevonásával (Koós 2017). A 2013 és 2016 között gyűjtött adatok értelmében az alsó tagozatos, 8–10 éves korosztály munkáiban a teljes hibaszámon belül 64–77% a nyelvjárási hibák aránya, míg a 10–12 éves tanulók fogalmazásaiban ugyanez 17–60% között mozgott (az arányok nagy szórása az egyes települések és évfolyamok különbségeiből adódott).

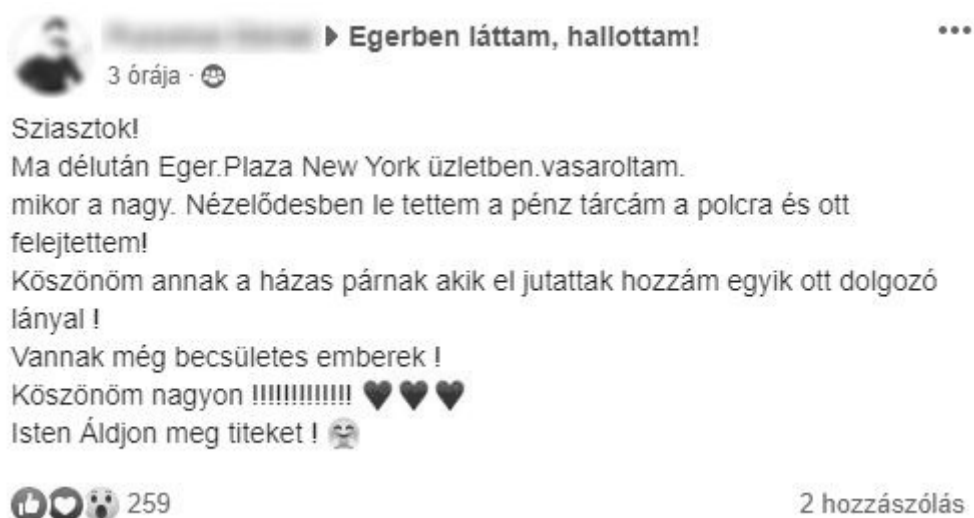
Tehát a fenti kutatások értelmében a nyelvjárásból adódó nyelvi hátrány egyértelműen megmutatkozik a helyesírás területén, problémát jelent a gyermek számára elsődlegesen a négy helyesírási alapelv közül a kiejtés elvének

alkalmazásánál. Ez nem csupán a tanórán, a fogalmazások és dolgozatok értékelésénél jelentkezik: a jelenleg érvényben lévő érettségi szabályzat szintén a standardközpontú, egynormájú szemléletet tükrözi. A magyar nyelv és irodalom írásbeli érettségi vizsga javítókulcsa gyakorlatilag teljesen kizárja a különféle nyelvváltozatok, a nyelvi diverzitás, s a nyelvjárási ejtészváltozatok létjogosultságát (l. részletesebben Parapatics 2020: 35–69).

4. A helyesírás és a szociokulturális háttér

Habár a fentiek elsődlegesen a nyelvjárási háttérre, a nyelvi hátrány dialektuson alapuló megjelenésére koncentrálnak, a hétköznapokban a szociolingvisztikai keretekben értelmezett nyelvi hátránynak van egy másik típusa is. A nyelvjárási eredetű hátrány mellett beszélhetünk még szocioökonómiai státusból (SES) vagy szociokulturális háttérből származó nyelvi hátrányról is, ami különféle sajátosságokban mutatkozik meg. A szociális értelemben vett hátrányosabb helyzetű családoknál a mondathosszúság rövidebb, azzal együtt kevesebb kijelentő mondatot (de több felszólítót), mellérendelést, jelzőt és nem jelen idejű igealakot használnak, mint a magasabb társadalmi státuszú és iskolai végzettségű családokban. Ezen túlmenően több az önisméltés és kevésbé változatos a szóhasználat (különösen az elvont fogalmak használata problémás), valamint fokozottan sztereotip jellegűek a megnyilvánulások az alacsonyabb szocioökonómiai státuszú családok gyerekeinél, ami nyilvánvalóan azzal függ össze, hogy van egy nagyon mély szakadék az iskolázottabb és a kevésbé iskolázott gyerekek szókincsé között (Bernstein 1981; Logan et al. 2019; Réger 1990: 104–115). Ez minden valószínűség szerint nem hagyja érintetlenül a helyesírást sem: ahogy a nyelvjárási háttérből bizonyíthatóan származnak helyesírási hibák, úgy a szociokulturális háttérre visszavezethető helyesírási hibák is léteznek, bár ezeket a korábbiakban nem igazán vizsgálták. Ez valószínű annak köszönhető, hogy míg a nyelvjárási eredetű helyesírási hibák viszonylag egyszerűen beazonosíthatók (pl. hangtani vagy szókészleti sajátosságok alapján), addig a szociokulturális jegyek esetében ez jóval nehezebb, problematikusabb, mivel ezek számos esetben (pl. szóisméltés) inkább stilisztikai-grammatikai jellegűek, arról nem is beszélve, hogy ezek markerei – miként a nyelvváltozatok is – gyakran egybeesnek nyelvjárási markerekkel. Ennek ellenére van néhány olyan jelenség, ami egyértelműen ide sorolható, úgymint:

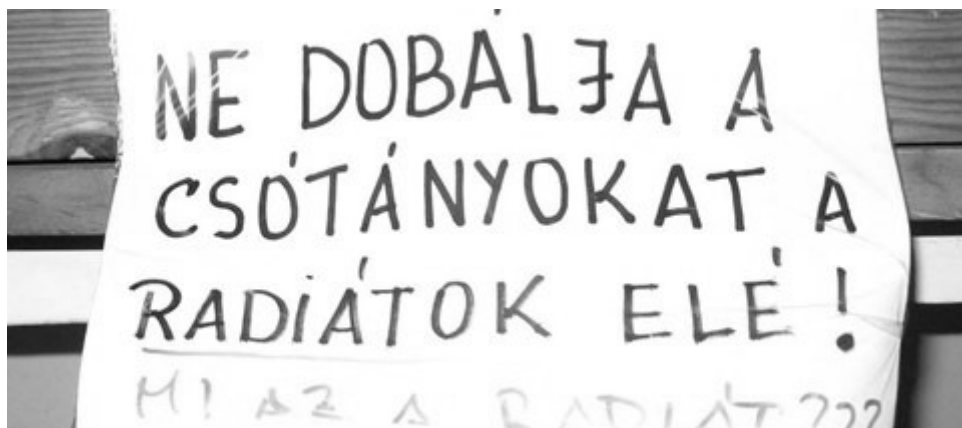
- mondatvégi írásjelekkel kapcsolatos helyesírási hibák (pl. indokolatlan felkiáltójelek, l. 1. és 2. kép);
- szókincsbeli hiányosságokra visszavezethető helyesírási hibák (l. 3. és 4. kép);
- töredékes mondathasználatból (pl. egyes mondatrészek, szerkezetek egyeztetésének hiányából) származó hibák (l. 5. kép).

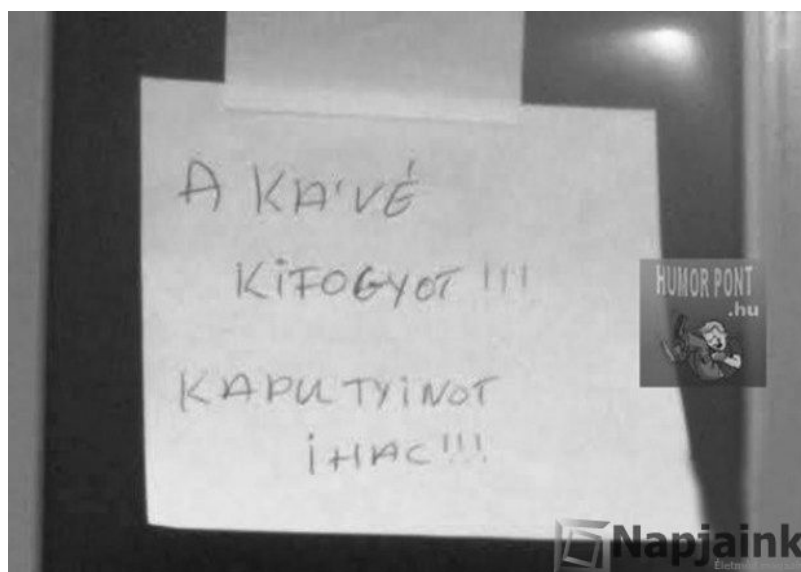
1. kép. Indokolatlan felkiáltójelek használata egy Facebook-posztban

2. kép. Indokolatlan felkiáltójelek (esetleges szókincsbeli hiányossággal, l. auna méj 'Auna márkájú mélynyomó, mélyláda') egy Facebook-hirdetésben

3. kép. Szókincsbeli hiányosságokra visszavezethető helyesírási hiba (radiátok – radiátorok) egy lépcsőházi kiírásban

4. kép. Szókincsbeli hiányosságokra visszavezethető helyesírási hiba (*kaputyino – kapucsínó) egy automatán

Sziasztok azt szeretnem mondani hogy haa tudna walaki eladot prestigioaba elmet sz irjon ram wagy hivhst telefon szamomon [REDACTED] es haa wan walakinek lehet egyezni barkivel haa wan olyan ellleme prestigio

😁 1

1 hozzászólás

👍 Tetszik

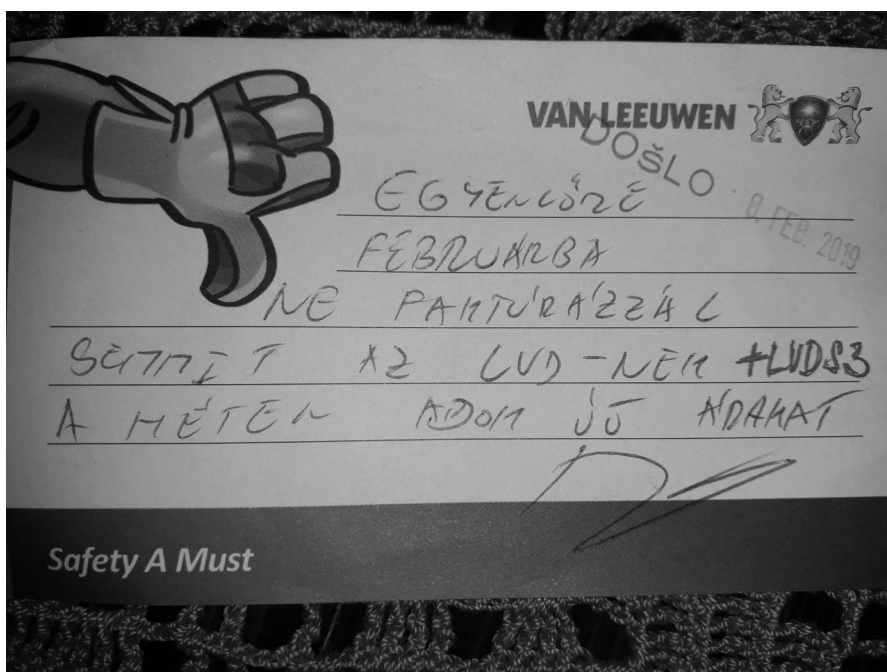
💬 Hozzászólás

➦ Megosztás

5. kép. Töredékes mondathasználatból származó helyesírási hiba egy Facebook-posztban

Bár az utolsó pont némileg kérdéses, hiszen nem kifejezetten helyesírási hibának számít, ám a fentiekben vázolt nyelvhelyesség-értelmezés és az érettségi javítókulcsának instrukciói alapján semmiképp sem hagyható figyelmen kívül. A 2020-as magyar nyelv és irodalom középszintű érettségi javítási útmutatója alapján több pont levonása szükségeltetik többek között a „jellemzően töredékes vagy dagályos előadásmód, értelemzavaró mondat szerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok”, „szegényes, széteső mondat szerkesztés”, valamint a „sivár szókincs, értelemzavaró szóhasználat” miatt.

Habár az érettségi javítókulcsában megfogalmazott elvárások, illetve a helyesírási szabályzat követése többnyire a tanórákon is elvárásként deklarálódnak, mégis megkérdőjelezhető a létjogosultságuk a hagyományos formájukban. Egyfelől azért, mert a kiejtés elve azonnal értelmét veszti, amint egy nem standardban beszélő személy számára írjuk elő, de akár egy standardban beszélő számára is nehézségeket okozhat (klasszikus példa erre a *-ba/-be* inessivusi használata vagy a *mindjárt* forma, l. alább 6. és 7. kép).

6. kép. A *-ba/-be* inessivusi használata egy kétnyelvű (szlovákiai magyar) környezetben íródott üzeneten

7. kép. A mindjárt *lexéma* kiejtés szerinti írásmóddal egy budapesti kapun

Másfelől – és ez talán a nagyobb probléma – értelmetlen és igazságtalan összemosni a helyesírást az intelligenciával vagy más tudással, a helyesírás ugyanis nem azok fokmérője. Attól, hogy egy írásbeli produktum helyesírása nem megfelelő, tartalmilag és sok más szempont szerint lehet kiváló. És persze fordítva: attól még, hogy egy szöveg helyesírása hibátlan, nem biztos, hogy más szempontok mentén ne lehetne problémás. Mindennek szemléltetésére az alábbiakban két példát közlök.

Ingtatlan felszereltsége: **Fürdő és WC külön,**

Beépített konyha

Méret: **28 m²**

Havi közösköltség: **4700 Ft/hó**

Leírás

Kaposváron a belvároshoz közel – két szobás garzon lakás eladó! Az építész által tervezett lakás teljesen felújított! Csendes hely, kevés emberrel.
Az ár irányár, nem képezi alku tárgyát.

8. kép. *Online lakáshirdetés*

9. kép. Online lakáshirdetés

A fenti képek közötti különbség a helyesíráson túl, hogy míg az egyik kellően informatív és a lényegre fókuszál (9. kép), addig a másik ugyanezt nem teszi meg, ráadásul tartalmilag értelmezhetetlen a 2 szobás garzonlakás kifejezés, amely a hirdetésben szerepel (8. kép). Bár komolyabb helyesírási hibát nem ejt a hirdető (kivéve a külön- és egybeírást), mégsem tekinthető jó hirdetésnek, hiszen alapvető adatok, információk hiányoznak a hirdetett lakással kapcsolatban, illetve az említett, önmagában paradox terminustól kevésbé tekinthető hitelesnek, kevésbé vehető komolyan. Ha ezt iskolai kontextusba helyeznénk, akkor könnyen meglehet, hogy valami olyasmi történne, hogy az a tanuló, aki az első hirdetést írta (vagy egy azzal ekvivalens másik szöveget), jobb értékelést kapna, mint az, aki a másodikat, pedig bizonyos szempontból az egyik, míg egy másik szempontból a másik a jobb.

5. Összegzés helyett: lehetőségek

Félreértés ne essék: jelen tanulmány célja nem annak elérése, hogy a nyelvi háttérrel összefüggésbe hozható helyesírási hibákat figyelmen kívül hagyják a pedagógusok, ahogy az sem, hogy pálcát törjön a helyesírási szabályzat (vagy annak készítői) fölött. A cél sokkal inkább az volt, hogy kissé más megvilágításba kerüljön a helyesírás és annak tanítása, valamint hogy felhívjam a figyelmet néhány olyan szempontra, amit egy pedagógusnak semmiképp sem szabad figyelmen kívül hagynia a munkája során. Természetesen ezek a szempontok csakis megfelelő szakmai háttérrel és módszertani eszköztárral kivitelezhetők. Éppen ezért a tanulmány nem szeretne adós maradni a lehetséges szakmódszertani eszközök és megoldások ismertetésével. Ezért zárógondolatként álljon itt a teljesség igénye nélkül néhány ilyen lehetőség.

Az első a német nyelvterületeken már évtizedek óta ismert és használt **nyelvihibaföldrajz**, ami azt jelenti, hogy térképes megjelenítésben teszik láthatóvá, hogy az adott nyelvterületen hol és milyen nyelvjárásfüggőségű helyesírási

hibák fordulnak elő legtipikusabban (Kiss 1999). Ennek magyar nyelvterületre történő kidolgozása tudtommal nem történt még meg, ám a nyelvjárási atlaszok és egyéb nyelvjárási gyűjtemények hasonló funkciót láthatnak el a hozzáértő kezekben. A hangsúly azon van, hogy a pedagógus ismerje az adott csoportra jellemző nyelvi sajátosságokat, mert annak hiányában az olyan egyszerű alapelvek tanítása is problémákban ütközik, mint például a kiejtés elve – hiszen a kiejtés elve a standard nyelvváltozat szerinti kiejtést veszi alapul, amivel a magyar gyermekek egy jelentős hányada nem vagy csak korlátozottan rendelkezik.

Az előbbiekhöz részben kapcsolódik az **online felületek használata** mint lehetőség (Szerdi 2019), különös tekintettel a kifejezetten helyesírási tanácsadással foglalkozó portálokra (pl. helyesiras.mta.hu online helyesírási tanácsadó portál – erről részletesebben I. Ludányi 2019a, 2019b) és a különféle nyelvi korpuszokat tartalmazó honlapokra (pl. Magyar nemzeti szövegtár; MNSz. vagy MNSz.² – erről I. Kalcsó 2010; Magyar Nyelvjárási hangoskönyv; Szlovákiai Magyar Nyelvjárási Hangoskönyv). Ahhoz azonban, hogy ezek valóban hatékony segédeszközök legyenek, érdemes mélyrehatóan átvizsgálni és kipróbálni a működésüket, illetve tudatosan beépíteni őket a tanítási folyamatba.

Szintén érdemes megfontolni a már **meglévő segédanyagok** használatát. Az elmúlt évtizedben több olyan munka is megjelent (pl. Beregszászi 2011; Parapatics 2018), amely egyes régiók nyelvi sajátosságait figyelembe véve, sőt arra alapozva tanítja a helyesírási ismereteket. Ez nemcsak a szemléletmód miatt öröndetes, hanem mert időt és energiát is spórolhat vele a pedagógus, ami, ha őszinték akarunk lenni, jelentős szempont a mai magyar közoktatásban.

Nemcsak meglévő segédanyagok, hanem meglévő tanulási módszerek, eszközök is rendelkezésünkre állnak e témakör kapcsán. A **tanulói portfólió és a nyelvi napló** készíttetése a tanulókkal egy reflektív módon történő tanulást tehet lehetővé akár a helyesírási problémák, nehézségek területén is: a diákok maguk gyűjthetnek nyelvi anyagokat, adatokat, típushibákat stb., amelyeket később különféle munkaformában dolgozhatnak fel csoportosan, párban vagy akár projektben (vö. Lanstyák 2010; Parapatics 2020: 98–102; Domonkosi–Ludányi 2020).

Végül megemlíthető a **szépirodalmi példák**on történő szemléltetés. Több olyan mű (pl. Nagy László: Zuzmara; József Attila: Mikor az uccán átment a kedves; Kosztolányi Dezső: Akarsz-e játszani; Babits Mihály: Esti kérdés) is ismert, ami a mai és/vagy a köznyelvi normának megfeleltethető kiejtés szerinti helyesírástól eltér. Persze ezt hívhatjuk költői szabadságnak vagy valami hasonlóknak, ám érdemes tudni, hogy ezek leginkább nyelvjárási háttérből eredeztethető helyesírási hibák, ugyanolyanok, mint a gyermekeknél az iskolában. Éppen ezért a legfontosabb, hogy amellet, hogy tisztában vagyunk ezekkel a jelenségekkel, próbáljunk az ezzel kapcsolatos előítéleteinken is túllátni.

Irodalom

- Beregszászi Anikó 2011. *A lehetlent lehetni: tantárgy-pedagógiai útmutató és feladatgyűjtemény az anyanyelv oktatásához a kárpátaljai magyar iskolák 5–9. osztályában*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Bernstein, Basil 1981. Codes, modalities and the process of cultural reproduction: A model. *Language and Society* 10/3: 327–363. <https://doi.org/10.1017/S0047404500008836>
- Boda Annamária 2011. A helyesírás tanítása nyelvjárási háttérű tanulók számára. *Anyanyelv-pedagógia* IV/3: <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=333> (2020. 06. 24.)
- Domonkosi Ágnes – Ludányi Zsófia 2020. Problémaalapú szemlélet az anyanyelvi nevelésben. In: *Tankönyvkutatás – fordított tankönyvek – kétnyelvűség. A Variológiai kutatócsoport nemzetközi tankönyvkutató szimpóziumának előadásai*. Selye János Egyetem. Komárom. Megjelenés alatt.
- Jánk István 2020. A NAT 2020 és az anyanyelvi nevelés. *Nyelv és Tudomány*. <https://www.nyest.hu/hirek/nat-2020-es-az-anyanyelvi-neveles> (2020. 06. 24.)
- Kalcsó Gyula 2010. Mit tanítsunk az ikes ragozásról? *Anyanyelv-pedagógia* III/3: <http://anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=274> (2020. 06. 23.)
- Kiss Jenő 1999. Az anyanyelvoktatás, a nyelvjárási és a nyelvjárási háttérű iskolások. *Magyar Nyelvőr* 123/4: 373–381.
- Kontra Miklós 2001. A nyelv mint a diszkrimináció eszköze. In: Sándor Klára (szerk.): *Nyelv, nyelvi jogok, oktatás*. JGYF. Szeged. 153–216.
- Koós Ildikó 2017. A nyelvjárási regiszter használatával összefüggésbe hozható helyesírási hibák elemzése nyugat-dunántúli általános iskolások írásmunkái alapján. *Képzés és Gyakorlat* 15/4: 115–123.
- Lanstyák István 2010. A nyelvi problémák kezelése. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 12/3: 53–76.
- Logan, Jessica A. R. – Justice, Laura M. – Yumuş, Melike – Chaparro-Moreno, Leydi Johana 2019. When Children Are Not Read to at Home: The Million Word Gap. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*. 40/5: 383–386. <https://doi.org/10.1097/DBP.0000000000000657>
- Ludányi Zsófia 2017. Nyelvi ideológiák és napjaink nyelvhasználati kérdései a nyelvi tanácsadó szolgálat tükrében. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények* 12/2: 32–48.
- Ludányi Zsófia 2019a. Online segédeszközök a helyesírás tanításában: helyesiras.mta.hu In: Bozsik Gabriella – Ludányi Zsófia (szerk.): *Szabályzat, oktatás, gyakorlat: Helyesírásról sokszínűen*. Líceum Kiadó. Eger. 115–127.
- Ludányi Zsófia 2019b. Online helyesírási segédeszközök használata az anyanyelvi órán: egy felmérés tanulságai. In: *Szabályok, normák, nyelv szokás. Tanulmányok a köznyelvi és szaknyelvi helyesírás és nyelvalakítás köréből*. Líceum Kiadó. Eger. 79–87.
- Nemzeti alaptanterv 2020. *Magyar Közlöny* 2020/17: 290–446.

- H. Tomesz Tímea 2020. A kommunikációs készségfejlesztés lehetőségei a felső tagozatos nyelvtankönyvekben. *Acta Universitatis De Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Linguistica Hungarica* XLVI: OLDALSZÁM.
- Parapatics Andrea 2018. *Nyelvjárástani munkafüzet. Feladatok a magyar nyelv területi változatosságának megismeréséhez*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Parapatics Andrea 2020. *A magyar nyelv regionalitása és a köznevelés: Tények, problémák, javaslatok*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Réger Zita 1990. *Utak a nyelvhez. Nyelvi szocializáció, nyelvi hátrány*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Szerdi Ilona 2019. Javaslatok a digitális nemzedék helyesírási készségének a fejlesztéséhez. *Anyanyelv-pedagógia* 11/2: 39–49. DOI: 10.21030/anyp.2019.2.5. <http://anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=785> (2020. 06. 29.)